

Porno: nog altijd een mannending?

Wim Slabbinck

Wim Slabbinck is kandidaat in de Geschiedenis, master in de Antropologie en master in de Familiale en Seksuologische Wetenschappen. Na het schrijven van twee licentiaatsverhandelingen over pornografie bereidt hij zich momenteel voor op zijn doctoraat over de verschillen in seksueel verlangen tussen mannen en vrouwen.

Tot spijt van wie het benijdt: porno is de dominerende erotische voorstelling van onze tijd geworden. Tijd is geld en porno past perfect in dat plaatje. En, voor eens en altijd: porno is een mannending. Of toch niet?

Elk kind weet eigenlijk al na wat snuisteren in de lokale dagbladhandel dat porno eerst en vooral een mannenzaak is. Blote *madammen* maken namelijk een vast deel uit van het erfgoed van de Vlaamse dagbladhandel. Hoewel er ook een vrouwelijke pornografische traditie bestaat, is het een vaststaand feit dat de man zich doorheen de tijd zo goed en zo kwaad als het kan het seksuele zeggenschap over de vrouw heeft trachten toe te eigenen en daarmee vooral zijn stempel op de pornografische markt heeft gedrukt.

Maar is het eigenlijk ook vanuit biologisch en evolutionair standpunt een logische zaak dat mannen deze sector domineren? Zijn er argumenten te vinden waarom vooral mannen porno kijken en vrouwen zich – vaak – vragen stellen?

Een nuchter en genuanceerd antwoord formuleren op deze vraag ligt niet voor de hand. Mensen hebben vaak de neiging om sociaal wenselijk te antwoorden op onderzoeksvragen. Het gebruik van pornografie is bovendien een zeer persoonlijke kwestie en het onder woorden brengen gaat ook vandaag vaak nog gepaard met schaamte en twijfel.

Uit onderzoek naar pornografie blijkt dat de appreciatie van pornografie bovendien ook sterk gendergebonden is. Vrouwen connoteren pornografie negatiever dan mannen en gebruiken het minder (Lewin 1997; Traen 2004, 2006). Vrouwelijke pornografie is cultureel ook nog altijd minder toelaatbaar dan mannelijke pornografie. Een blote borst op TV kan vaak, maar een geërecteerde penis vaak niet (Mac Kinnon, 2000: 172-175).

In dit artikel zullen een aantal voorbeelden aangehaald worden die beschrijven hoe het komt dat mannen en vrouwen seksuele en pornografische informatie op hun eigen, specifieke wijze verwerken. Daarbij is het geenszins de bedoeling om alle mannen of alle vrouwen over dezelfde kam te scheren. Het is best mogelijk dat een vrouw geniet van vrouwonvriendelijke SM-porno en dat een *man aan de haard* een stationsroman bovenhaalt. Daar is niets mis mee. In dit artikel worden louter tendensen besproken, géén absolute of vaststaande feiten.

De mannelijke pornografische traditie

Wanneer we de index van de *Geschiedenis van de Erotische Literatuur* van Patrick J. Kearney (1983) erop naslaan, een standaardwerk met betrekking tot de erotische en pornografische literatuur, stuiten we op een eigenaardig feit. Van de 482 personen die erin besproken worden, tellen we slechts twaalf vrouwen. Slechts van twee van hen wordt het erotische werk vermeld. Typerend is dan ook dat bij de vele geschiedenissen van erotische literatuur vaak enkel mannelijke auteurs besproken worden, waardoor het erotische element verweven wordt met 'de' mannelijkheid. Daardoor wordt de vaak aangehaalde obsessie van de man met de vrouwelijke seksualiteit eerder bestendig dan ontkracht.

Laten we een ander voorbeeld nemen. Toen Nancy Friday in 1968 materiaal verzamelde over vrouwelijke erotische fantasieën in de enorme Openbare Leeszaal in New York en in de bibliotheek van het *British Museum* van London met haar miljoenen steekkaarten van praktisch alles wat ooit in het Engels geschreven is, kon zij geen énkél boek of tijdschriftartikel vinden waarin het onderwerp behandeld werd.

Hoewel er sprake is van een vrouwelijke erotische en pornografische traditie, wordt die dus vaak vergeten, of in de schaduw gesteld van de mannelijke. Daardoor lijkt het wel alsof vrouwelijke pornografie een emancipatorische miskleun is, wat helemaal niet het geval is. Porno is louter een medium waarvan mensen zich kunnen bedienen, geen genre dat aan een welbepaald geslacht verbonden is.

De pornografische boodschap

Men mag het draaien of keren hoe men het wil: porno wordt eerst en vooral door en voor mannen gemaakt. Als vrouwen porno kijken is dat meestal in het bijzijn van hun partner (Traen *et al.*: 2006: 11). Daardoor zien ze porno die afgestemd is op de mannelijke seksuele fantasieën, niét de vrouwelijke.

Radicale feministen stellen bovendien dat porno de rol van de vrouw – als ze er al één in heeft – beperkt tot het opwinden van de man. Pornografie is in deze conceptualisering geen communicatiekanaal waarin vrouwen hun seksualiteit kunnen vormgeven. Voor radicale feministen gewoonweg liever *geen* porno.

Nochtans is er niets mis mee om van porno te genieten. Waarom zou porno niet vrouwvriendelijk kunnen zijn? Er moet toch niet altijd afgesloten worden met een *cumshof*? Moet de vrouw altijd orgastisch, inschikkelijk en onderdanig zijn? Er is geen algemene wet die ons aangeeft waarom pornografie a priori vrouwonvriendelijk hoeft te zijn, gelukkig maar.

Neurobiologische verschillen tussen mannen en vrouwen? De rol van natuur en cultuur

Door gebruik te maken van functionele magnetische resonantie, een techniek waarbij men hersenactiviteit visualiseert, ondervonden Canli & Gabrieli (2004: 325) dat er een groot verschil bestond tussen de hersenactiviteit van mannen en vrouwen bij seksuele stimulatie. Zo werden de amandelvormige kern en de hypothalamus, twee hersencentra die geassocieerd worden met de seksuele differentiatie, seksuele hormonale regulering en seksuele respons bij mannen veel sterker geactiveerd wanneer ze expliciete foto's te zien kregen. Het bleek ook dat mannen sneller in neutrale afbeeldingen seksuele componenten onderkennen. Dat wijst erop dat mannen seksueel expliciet materiaal ook sneller zullen linken met seksuele opwindingsproces dan vrouwen.

Men kan het weliswaar oneens zijn over het feit of dit vooral een genetisch verworven (Andersen & Cyranowski, 2000), dan wel vooral een sociaal en/of cultureel gemedieerd proces is (Hyde & Durik, 2000), maar het onderzoek van Canli & Gabrieli toont duidelijk aan dat het mannelijk cerebrale opwindingsproces op een *andere* wijze werkt dan het vrouwelijke en dat dit mogelijk een aanwijzing is voor de variërende beleving van pornografie.

Dit betekent geenszins dat de mannelijke seksuele respons beter of sneller werkt dan de vrouwelijke, het betekent wél dat de mannelijke en vrouwelijke seksuele respons duidelijk van elkaar verschilt en dat daarmee rekening moet worden gehouden wanneer men het onderzoek naar pornografische beleving wil duiden.

Het is bovendien interessant om op te merken dat de verschillen in activiteit van de amygdala en de hypothalamus overeenkomen met het verschil tussen harde en zachte pornografie. Wanneer

men de opwinding van mannen en vrouwen vergeleek, scoorden vrouwen relatief hoger bij zachte pornografie dan mannen.

De resultaten van deze studie roepen natuurlijk een aantal voor de hand liggende vragen op. Zijn de verschillen in hersenactiviteit niet eerder te wijten aan verschillende opvoedings- en socialisatieprocessen? Of zijn de verschillen vooral te wijten aan genetische en erfelijke factoren? Zo heeft algemeen aanvaard onderzoek aangetoond dat er duidelijk sprake is van een neurologisch en seksueel dimorfisme tussen mannen en vrouwen. Reeds in de prenatale periode differentieert het embryo zich neurologisch naargelang het geslacht, wat aanleiding kan geven tot verschillende gedragspatronen.

Daarnaast spelen ook opvoedingspatronen een grote rol: mannen en vrouwen worden gesocialiseerd in specifieke genderrollen. Voor de man is het in onze cultuur daardoor meer toelaatbaar om van porno te genieten.

Over het aandeel van deze twee groepen factoren bestaat in wetenschappelijke kringen veel controverse. Als er al een conclusie kan getrokken worden, dan luidt die dat zowel genetische als sociale invloeden de hersenfuncties en het gedrag modelleren. Omdat de consumptie van pornografie dus niet alleen afhangt van biologische factoren kan verondersteld worden dat, naarmate de emancipatie van de vrouw completer wordt, meer vrouwen gebruik zullen maken van pornografie.

We haalden reeds aan dat mannen sneller seksuele componenten zullen onderkennen dan vrouwen. Dat komt omdat mannen zowel zintuiglijk als in hun fantasie meer gefocaliseerd zijn op bepaalde lichaamsdelen van de vrouwelijke anatomie dan omgekeerd (Okami & Shackelford, 2001: 205-207). De mannelijke blik verschilt dus van de vrouwelijke. De man beschikt eerder over een tunnelzicht, waarbij hij zich focust op een bepaald punt. Bij de vrouw is er eerder sprake van een harmonische visualiteit waarbij de focus niet zo sterk op een bepaald punt geconcentreerd is. Reguliere pornografie is een hyperlichamelijke mediale vorm. Daar kan de man zich dan ook gemakkelijker in terugvinden dan de vrouw.

Vrouwen besteden dan weer meer aandacht aan de plot, de setting en de esthetische en literaire kwaliteiten. Bovendien hechten ze vaak meer belang aan andere zintuiglijke informatie dan visuele prikkels, wat in reguliere pornografie vaak op de achtergrond wordt geschoven. Porno en vrouwen vormen dus geen contradictie op zich, het is de huidige dominante pornovorm die niet rijmt met de vrouwelijke seksualiteit.

Vrouwen kunnen afknappen op de bekleding van een sofa

Uit het voorgaande bleek dat een geslaagd huwelijk tussen vrouwen en pornografie niet altijd voor de hand ligt. Porno is niet voor hen gemaakt, radicale feministen vervloeken het genre en mannen lijken er vatbaarder voor dan vrouwen. Bovendien lijken mannen verschillende vormen van seksuele consumptie meer inwisselbaar te vinden dan vrouwen. De afwezigheid van seks wordt bijvoorbeeld sneller en met minder scrupules ingeruild voor pornografie, prostitutiebezoek en stripshows.

Vele vrouwen zullen 'de' pornografie dan ook niet lusten omdat het net weergeeft waar zij vaak op afknappen. Een vereenvoudiging van de seksualiteit tot een hyperlichamelijke act zonder aandacht voor betekenis of plot, waarbij vaak nogal onrespectvol met het vrouwelijke lichaam en de vrouwelijke psyché wordt omgegaan. Met andere woorden, omdat pornografie zich nog altijd focust op de man en op het hyperlichamelijke karakter van de seksuele act, kan deze porno niet iets voor vrouwen zijn: zij knappen namelijk vaak net af op de intrinsieke kenmerken van dat genre.

Uit het voorgaande kunnen we opmaken dat mannen hun seksualiteit vooral *bevredegien*: wanneer seks niet tot de mogelijkheden behoort gaan ze op zoek naar alternatieven. Ook vrouwen zoeken

alternatieven, maar ze lijken de seksualiteit eerder te willen *beleven*. Zo verschilt een striptease van een vrouw voor een mannelijk publiek enorm van de omgekeerde variant. Wanneer een man een striptent binnenduikt, valt de spanning vaak te snijden. Er heerst een sacraal aandoende stilte waarbij de ritualiteit van de stripact centraal staat: de mannen gaan namelijk eerst en vooral naar de striptent om de vrouw naakt te zien. Bij vrouwen ligt de zaak anders. Het is niet omdat er enkele naakte mannen *en érection* op het toneel verschijnen dat de vrouw erdoor opgewonden wordt.

Als de *Chippendales* één of andere tent in vuur en vlam zetten, zitten de vrouwen vaak te gieren van het lachen, zodanig zelfs dat de idee van uitlachen nooit veraf is. Het sociale element van het gebeuren speelt er ook een grote rol: vrouwen gaan over het algemeen niet zoals mannen naar een striptease kijken om louter bepaalde lichaamsdelen ontbloot te krijgen.

De zogenaamde *Upperdare* feestjes, waarbij meestal vrouwelijke verkopers seksspeeltjes in een huiselijke setting van de hand doen, kunnen ook gezien worden als een voorbeeld van de verschillende erotische beleving tussen de seksen. Vrouwen hebben er minder problemen mee om die zaken samen te bespreken. Het gebeurt in een grote openheid: vibrators en andere seksspeeltjes gaan er vlot van de hand. Het is van belang om te beklemtonen dat vrouwen, die er minder dan mannen behoefte aan hebben om de afwezigheid van seksueel contact te vervangen door seksuele of erotische alternatieven, hier paradoxaal de overgrote meerderheid vormen.

Men zou iets anders kunnen verwachten, want het zijn toch juist mannen die zich het meest bezighouden met het inkleuren van hun seksuele wensen? Ze hebben er stripclubs en prostitutiehuizen voor opgericht, boekjes, sekssites en filmpjes voor gemaakt. Maar het zijn net vrouwen die er makkelijker over kunnen spreken. De seksualiteit van de vrouw is namelijk niet zo prestatiegericht en laat daardoor meer plaats voor verwoording en variatie.

Vrouwvriendelijke pornografie: van stationsroman tot auditieve e- porno

Vaak wordt gesteld dat vrouwelijke stationsromans de tegenvoeter vormen van de mannelijke pornografie. Dat is echter maar ten dele correct. Noch stationsromans, noch vrouwvriendelijke pornografie kunnen het volledige seksuele spectrum van de vrouw omvatten. Beiden zijn voorstellingsvormen die hun eigen kwaliteiten hebben. Seks wordt in stationsromans vaak gebruikt om de plot te dienen, terwijl seks in pornografie vaak de plot vormt. Stationsromans zijn dan ook helemaal niet dé vrouwelijke vorm van pornografie, ze zijn slechts een medium waarvan de vrouw zich kan bedienen om haar seksualiteit te verdiepen en/of vorm te geven.

Internet is momenteel de belangrijkste pornografische drager. Nog steeds zijn ongeveer een derde van de zoekingen op het net seksueel getint. In deze vrijwel onoverzichtelijke en overvloedige wereld bestaan er echter ook een aantal pareltjes wanneer het op vrouwvriendelijkheid aankomt.

Zo bestaan er communitysites in de lijn van *YouTube* en *Myspace* die de gebruiker een platform aanbieden om hun seksualiteit vorm te geven. *Beautiful Agony* is een pornosite waar gebruikers eigen pornomateriaal opladen waarbij men zichzelf filmt en voor de camera masturbeert, met als enige maar absolute voorwaarde dat enkel en alléén het gezicht mag getoond worden (www.beautifulagony.com). Uiteindelijk zie je niets pornografisch: je hóórt enkel porno. Het leeuwendeel van de gebruikers zijn vrouwen. Vrouwen die duidelijk plezier beleven omdat men hier meer vindt dan een louter visueel-seksuele karikatuur: pornografie met een diepere betekenis en beleving, pornografie waarbij de erotiek haar plaats opnieuw opeist. Deze vorm van pornografie spitst zich meer toe op de fantasie en de verbeelding dan haar mannelijke pendant.

Dat dergelijke initiatieven een schot in de roos zijn, hoeft ons niet zo te verwonderen. Deze sites geven vrouwen de kans om hun seksualiteit respectvol te exploreren, zonder dat iets hoeft

getoond te worden. Het maakt de porno ook iets minder ranzig en depriverend: je hoort de desbetreffende man of vrouw genieten, maar je ziet geen *naakte* feiten. De opwinding situeert zich dus eerder op mentaal dan op sterk visueel vlak.

Vrouw, economie en pornografie

Het is een economische wet dat een sector bij verzadiging van de markt nichesectoren zal aanboren. Wanneer men weet dat meer dan 80 % van de mannen tegenwoordig tenminste één maal per jaar naar porno kijkt, kan de pornografische industrie haast niet anders dan zich toespitsen op dat vrouwelijke segment van de markt, waarvan slechts 7% tenminste één keer per jaar naar pornosites surft. Dat de pornografische sector dat zal doen staat buiten kijf. Porno is *big business* geworden: in San Fernando Valley gaat veel meer geld over de bank dan in Hollywood of welke andere mediale sector dan ook. Wil de pornografische markt groeien, dan kan ze niet anders dan zich toespitsen op de vrouw. Naarmate de emancipatie completer en egalier wordt op seksueel vlak, kunnen we dus een groei verwachten in het aanbod en verbruik van vrouwvriendelijke pornografie.

Bibliografie

Andersen B., Cyranowski J. & Aarstad S. (2000). Beyond artificial, sex-linked distinctions to conceptualise female sexuality: comment on Baumeister (2000). In: *Psychological Bulletin*. Vol. 126, No. 3, pp. 380-384.

Canli T. & Gabrielli D. (2004). Imaging differences in sexual arousal. In: *Nature Neuroscience*, 7, 4, pp. 325-326.

Friday N. (1977). *Verboden vruchten. Een verzameling erotische vrouwenfantasieën*. Zutphen: Koninklijke Wöhrmann.

Hyde J. & Durik A. (2000). Gender differences in erotic plasticity – Evolutionary or sociocultural forces? Comment on Baumeister (2000). In: *Psychological Bulletin*, vol. 126, No. 3, pp. 375-379.

Kearney P. (1983). *Geschiedenis van de erotische literatuur*. Bussum: Agathon.

Lewin B., Fugl-Meyer K., Helmius G., Lalos A. & Månsson S. (1997). *Sex in Sweden*. Stockholm: The National Institute of Public Health.

Mac Kinnon K. (2000). 'Only Words.' In: Cornell D. (ed.) *Feminism and Pornography*. Oxford: Oxford University Press, pp. 94-121

Okami P. & Schackelford T.K. (2001). Human sex differences in sexual psychology and behavior. In: *Annual Review of Sex Research*, 12, pp. 186-241.

Slabbinck W. (2005). *Radicaal feminisme, pornografie, prostitutie en globalisering: een onderzoek naar de relatie en de invloed van pornografie en prostitutie op het individu en de samenleving*. Universiteit Gent. Onuitgegeven licentiaatsverhandeling.

Slabbinck W. (2007). *Een psychobiosociale en gendergerichte kijk op mannelijke en vrouwelijke pornografie*. Katholieke Universiteit Leuven. Onuitgegeven licentiaatsverhandeling.

Quotes :

Men mag het draaien of keren hoe men het wil: porno wordt eerst en vooral door en voor mannen gemaakt. Als vrouwen porno kijken is dat meestal in het bijzijn van hun partner. Daardoor zien ze porno die afgestemd is op de mannelijke seksuele fantasieën, niét de vrouwelijke.

Veel vrouwen zullen pornografie dan ook niet lusten omdat het net weergeeft waar zij vaak op afknappen. Een vereenvoudiging van de seksualiteit tot een hyperlichamelijke act zonder aandacht voor betekenis of plot, waarbij vaak nogal onrespectvol met het vrouwelijke lichaam en de vrouwelijke psyché wordt omgegaan.